

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

3AM602 Evaluace v kultuře

Ing. Daniel Šubrt

Katedra arts managementu, FPH VŠE v Praze

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- studie dopadů _ obvykle zaměřené na ekonomické dopady
 - < obtížná kvantifikovatelnost socio-kulturních dopadů
 - > preference narativních metod _ kontextualizace ekonomických dopadů socio-kulturních hodnot
 - absence převažující metody
 - motiv _ argumentace pro kulturní hodnoty
 - demonstrace návratnosti investic do kultury
- metody všeobecně založené na vysoké míře subjektivity
 - riziko protiargumentací
 - množství pozitivních / negativních proměnných
 - určené kvalitativními složkami / předpoklady spotřeby / institucionální hodnotou / etc.

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- kulturní hodnota

- J. Holden _ 2006 _ rovnováha vnitřní / instrumentální / institucionální hodnoty
 - vnitřní _ nehmotné prožitky _ intelektuální / emocionální / duševní
 - zaujetí / vstřebání nového / vytvoření sociálních vazeb / etc.
 - instrumentální _ účinky kultury přispívající k dosahování ekonomických / sociálních cílů jedinců / ekonomiky
 - odvozena od ukazatelů turismu / zaměstnanosti / sociálního kapitálu / etc.
 - nejčastěji zneužívaná
 - institucionální hodnota _ postupy vytvářející hodnoty pro veřejnost
 - vychází z vnímání / přijímání instituce veřejností

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- R. Mason _ 2002 _ typologie hodnot
 - užitná _ tržní _ součet hodnot vstupů / zboží / služeb obchodovaných na trhu
 - převoditelná na cenu
 - existenční _ ocenění kulturního statku pro jeho samotnou existenci bez ohledu na vlastní využívání
 - hodnota zachování možnosti _ premisa potenciálního budoucího užitku z kulturního statku
 - odkazu _ plynoucí z přání zachovat kulturní dědictví dalším generacím
- účel hodnocení _ zkvalitňování služeb / statků
 - riziko dojmu zbytečnosti _ vadné ukazatele
 - nutnost nepřetržitě obhajovat volbu

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- měření ukazatele výkonnosti _ např. balanced scorecard
- mimoekonomické hodnoty kultury
 - SWB _ individuální hodnocení kvality života
 - dotazníkové šetření _ škálování
 - QALY _ výstupy po konzumaci kultury _ získaná kvalita života
- podhodnocování celkové ekonomické hodnoty statku jako důsledek nekompetence v popisu nepřímé užitné hodnoty
 - nepřímá může být vyšší než přímá
- > pokusy převádět tyto aspekty hodnoty do prostředí monetární ekonomiky
 - následné srovnávání nákladů / výnosů spojených se zbožím / službami / funkcemi systému / etc.

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- mimotržní metody oceňování
 - používané pro oceňování veřejných statků
 - přímé _ spotřebitelé dotazování přímo
 - metoda podmíněného hodnocení CVM
 - analýza poptávky
 - možnost predikovat
 - nepřímé _ hodnota odvozena od souvisejících trhů
 - metoda cestovních nákladů _ TCM
 - metoda hédonické ceny _ HPM
 - analýza nákladů a přínosů _ CBA
 - analýza ekonomického dopadu
 - fiskální analýza dopadu
 - etc.

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- metoda cestovních nákladů _ TCM

- H. Hotelling _ 1949

- původně pro posuzování rekreačního potenciálu národních parků

- propojení průměrné frekvence návštěv lokality / průměrných nákladů spojených na cestování _ závislost na vzdálenosti

- konstrukce poptávkové křivky

- náklady na cestu jako determinant hodnoty místa

- premisa celkové ceny vyšší než vstupné

- náklady dopravy / náklady ušlé příležitosti / provoz vozidla / náklady na ubytování / poplatky parkování / etc.

- relevantní pro zjištění netržních hodnot v geografických oblastech

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- individuální vyjádření _ vyšší počet menších lokalit
 - menší zkreslení
 - práce s časovým hlediskem
- zonální vyjádření _ použití v rámci jedné větší lokality
- tříúrovňový model
 - analýza zonálních cestovních nákladů _ sekundární data / počet spotřebitelů dle vzdálenosti
 - analýza individuálních cestovních nákladů _ obdobné / vyšší počet lokalit / dat _ přesnější
 - náhodný přístup _ sledování přínosů specifické vlastnosti statku
- metoda hédonických cestovních nákladů
 - vyhodnocování změn v přínosech plynoucích pro spotřebitele

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- metoda podmíněného hodnocení _ CVM
 - schopnost ocenit netržní statky
 - dotazníkové šetření _ hypotetická ochota platit za netržní statek / přijímat kompenzaci za poškození daného statku
 - snaha monetizovat hodnotu netržních statků _ iluzorně
 - využíváno v rámci problematiky poškozování životního prostředí
- postup
 - popis veřejného statku / hypotetické změny _ poškození / zničení / etc.
 - výběr sociodemografického vzorku
 - výběr techniky pro vyjádření _ WTP / WTA
 - WTA _ méně nadhodnocuje
 - analýza dat / doporučení

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- výběr sociodemografického vzorku
 - snaha postihnout extrémny _ nezám / nevyčíslitelná hodnota / střední pásmo
 - potřeba expertů / laiků
- dotazník
 - srozumitelnost scénářů _ přesný popis změny / rozpočtové dopady
 - vzorové otázky _ NOAA panel _ intervaly hodnot
 - tendence respondentů odpovídat dle stanovisek společnosti
- metodu je třeba porovnávat s realitou / očistit výstupy o extrémny / komparovat s jinými aplikacemi / trhem
 - problém 30% nulová cena _ nezám účastníků
 - 60% u neparticipujících účastníků
 - potřeba doplnění dalšími metodami

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- analýza nákladů / přínosů _ CBA
 - porovnávání pozitivních efektů / nákladů na ně
 - přínosy musí převážit
 - kvantitativní / kvalitativní jednotky
 - kvalitativní _ vyjadřovány odhadem / dopočtem / klasifikací TCM/CVM
 - ex ante _ pro odhad potřebných prostředků
 - in medias res _ v průběhu realizace
 - ex post _ poskytuje informace o kvalitě / zásahu
 - komparativní _ porovnává odchylky ex ante / ex post
- 8 až 14 hlavních kroků dle typu projektů _ kulturní ~ 9
 - definice projektu / souboru alternativ
 - stanovení cíle / porovnání s alternativní nabídkou

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- výběr přínosů / nákladů
 - výběr sledovaných ukazatelů včetně územní působnosti
- vytvoření seznamu dopadů / výběr ukazatelů měření
 - identifikace dopadů / dopady implikující kauzální vztah dopad / užitek
- predikce dopadů po dobu trvání projektu
 - obtížně predikovatelné > odhad
- ocenění dopadů
 - přiřazení peněžní hodnoty ve stálých / běžných cenách
 - lze využít náhražkových trhů / stínových cen / mimotržních metod oceňování
- diskontování přínosů / nákladů > získání současných hodnot
 - předpoklad současné spotřeby na úkor spotřeby odložené

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- výpočet čisté hodnoty alternativ
 - současná hodnota přínosů snižená o současnou hodnotu nákladů
- citlivostní analýza
 - objasnění faktorů nejistoty ohledně předpokládaných dopadů / jejich ocenění
 - zjišťuje závislost očekávaného peněžního toku na změně vstupních faktorů
- stanovení doporučení
 - shrnutí cílů / předpokladů / dopadů
 - stanovení výsledku / tvorba doporučení
- matematicky $B/C = (B_t/C_t) \cdot (1+r)^t$
 - B _ přínos
 - C _ náklad
 - přijatelný projekt _ B/C nezáporné

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- výhody _ zohledňuje časovou hodnotu peněz / relevantní hotovostní toky / hodnocení nezávisí na preferencích
- nevýhody _ závisí na odhadu hotovostních toků / diskontní sazby / neaktivita / vyjádření všech vstupů / výstupů v peněžních jednotkách / problém hodnotícího kritéria
- conjoint analýza _ CJA
 - P. Green _ 70's
 - možná reakce na nedostatky metodu podmíněného hodnocení
 - simulace trhu _ schopnost spočítat optimální cenu produktu
 - respondentům poskytuje možnosti
 - eliminuje problém nulové hodnoty
 - zvyšuje nároky na realizaci / přípravu

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- metoda hedonické ceny
 - odhad hodnoty z požitku kulturního statku odvozením informací ze souvisejícího tržního statku
 - premisa vztahu mezi statky
 - testuje se ochota platit prémii za přítomnost vybraných charakteristik
 - výsledek _ regresní analýza _ rozdíl vyvolaný změnou kvality netržního statku
 - limita _ obtížnost izolovat charakteristiky
 - požadavek objemného souboru relevantních dat
- metoda transferu hodnot _ BTM
 - ~ metoda transferu přínosů
 - princip transferu hodnot netržních statků z existujících lokalit na jiná
 - původní místa vykazují podobnost

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- původní studie je kvalitní _ validní data / analýza
- metoda původní studie je shodná s transferovanou
- transfery
 - jednotkový _ převáděny jednotky s úpravou / bez _ na základě odborníků
 - funkce hodnot _ přesnější _ kvantitativní syntéza empirických výstupů n studií
 - přesnost dána rozptylem WTP _ vysoká chybovost
- analýza vstupů / výstupů _ input-output
 - V. Leotief _ 70's
 - srovnávání souhrnných vstupů / výstupů sektorů ekonomiky
 - maticové zobrazení národní ekonomiky prostřednictvím vazeb mezi sektory

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- založeno na statistických datech / propojenosti sektorů / pozitivním přesunu ekonomické aktivity / hodnoty do jiných sektorů
 - výpočet multiplikátoru _ číselné vyjádření efektů způsobených vazbami aktivity na další odvětví ekonomiky
 - RIMS III / využití dřívějších analýz / kvalifikovaný odhad
- vstupní data _ struktura / výše výdajů účastníků / instituce
 - > multiplikátory _ problém
- > output _ dopad
 - kvantifikování přímých / nepřímých / odvozených dopadů

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- multikriteriální analýza _ MCA
 - způsob integrace soft / hard informací
 - hodnocení různých metodických přístupů dle kritérií
 - > cílem je optimalizovat závěrečné hodnocení
 - postup
 - identifikace alternativ / kritérií
 - kvantifikace kritérií
 - normalizace _ přidělení vah
 - výpočet / analýza
- problém _ relativní subjektivita hodnotitele > kritérií / vah / etc.
 - neexistuje standardizovaná sada kritérií / vah parametrů pro hodnocení kultury
 - analogické životní prostředí se již standardizuje

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- input/output analýza _ systematicky
 - kvantifikace vazeb mezi subjekty / odvětvími / sektory
 - umožňuje vyčíslit ekonomické multiplikační efekty
 - symetrická I/O analýza
 - soustava tabulek dodávek / užití / spojení se sektorovými účty / symetrické I/O tabulky
 - I/O tabulky _ SIOT _ sestavovány ČSÚ v periodě 3/5 let
 - kvadrant / matice mezispotřeby
 - sloupec _ struktura vstupů
 - řádek _ konkrétní výstup
- multiplikační efekt _ výstup jednoho odvětví je zároveň vstupem dalších odvětví

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- > multiplikátor
 - zahrnuje mezipotřebu _ nadhodnocuje celkový dopad
- multiplikátor / koeficient hrubé přidané hodnoty
 - metoda vyhnutí se započítání mezipotřeby
 - > hrubá hodnota nezahrnuje hodnotu vstupů
 - vztah mezi prvotním zvýšením produkce / celkovým zvýšením produkce ekonomiky
 - zvýšení hrubé produkce
 - $\sim \text{HDP} = \text{Produkce} - \text{Mezipotřeba} + \text{daně z produktů} - \text{dotace na produkty}$
- multiplikátor / koeficienty důchodu
 - celková hodnota náhrad zaměstnancům potřebná pro zvýšení produkce odvětví o peněžní jednotku
 - > součást hrubé mzdy > nižší než multiplikátor HPH

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- multiplikátor / koeficient zaměstnanosti
 - počet nových pracovních míst vytvořených v celé ekonomice vytvořený díky zvýšení produkci odvětví
 - relativně nezávislý na počtu fyzických pracovníků
 - přepočet času na celé úvazky
- předpoklady input / output analýzy
 - linearita / kauzalita vztahů mezi spotřebou / výrobou
 - nabídka se zcela přizpůsobuje poptávce
 - produkty jsou vytvářené fixní strukturou vstupů
 - struktura vstupů vychází z techniky nesymetrických tabulek
 - všechny vedlejší produkty jsou generovány technologií produktu / odvětví

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- výpočet dopadů
 - dopady na zvýšení produkce
 - přímý _ primární výdaje návštěvníků očištěné o DPH / marže / import
 - celkový _ suma součinů přímých výdajů / multiplikátorů produkce
 - nepřímý _ rozdíl mezi celkovým / přímým dopadem
 - dopady výdajů na zvýšení hrubé přidané hodnoty
 - přímý _ suma součinů přímých výdajů / koeficientů přímého dopadu
 - celkový _ suma součinů přímých výdajů / multiplikátoru HPH
 - nepřímý _ rozdíl mezi celkovým / přímým dopadem
 - dopad náhrad na zvýšení důchodu / zvýšení zaměstnanosti
 - > analogicky

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- metoda popisného výzkumu
 - základní výzkum v oblasti primárních / sekundárních dat
 - pasport ekonomických charakteristik
 - údaje o zaměstnanosti / struktura příjmů / ekonomická výkonnost / etc.
 - cíl _ vytvořit podklad pro další evaluaci
- v ČR _ Studie pracovního potenciálu v kultuře _ MPSV ČR
- zahraničí _ Artists in the workforce 1990 – 2005
 - statistické údaje _ sčítání lidu _ zaměstnanost v kultuře

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

- literatura / zdroje:

PATOČKA, J. A KOL. (2017). *Evaluace v kultuře. Ekonomické hodnocení kulturních událostí a festivalů*. Professional Publishing.

FREY, B. S. (2005). *What Values Should Count in the Arts? The Tension between Economic Effects and Cultural Value*.

BURCHELL, R. W., & LISTOKIN, D. (1978). *The Fiscal Impact Handbook. Estimating Local Costs and Revenues of Land Development*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University. Center for Urban Policy Research.

CROMPTON, J. L. (2006). *Economic Impact Studies: Instruments for Political Shenanigans?* *Journal of Travel Research*.

CUCCIA, T. (2003). *Contigent valuation*. In R. Towse, *A Handbook of Cultural Economics*. Edward Elgar Publishing.

BOARDMAN, A. E. (2008). *Cost Benefit Analysis*. Pearson.

HOLDEN, J. (2006). *Cultural Value and the Crisis of Legitimacy. Why Culture Needs a Democratic Mandate*. London: Demos.

HOTELLING, H. (1949). *An Economic Study of the Monetary Valuation of Recreation in the National Parks*. Washington, DC: US Department of the Interior, National Park Service and Recreational Planning Division.

REEVES, M. (2002). *Measuring the economic and social impact of the arts: a review*. London: Arts Council of England.

Studie dopadů: metody a způsoby měření socio-ekonomických dopadů kulturních projektů a činnosti organizací v kultuře

SNOWBALL, J. D. (2008). Measuring the value of culture. Methods and examples in cultural economics. Berlin, Heidelberg: Springer Science & Business Media.

JOHNSTON, R. J., ROLFE, J., ROSENBERGER, R. S., & BROUWER, R. (2015). Introduction to Benefit Transfer Methods. Benefit Transfer of Environmental and Resource Values. The Economics of Non-Market Goods and Resources., 14.

O'BRIEN, D. (2010). Measuring the value of culture: a report to the Department for Culture, Media and Sport. London: Department for Culture, Media and Sport.

RAABOVÁ, T. (2014). Metody měření ekonomických dopadů kultury. In Paradigmata moderní kulturní politiky. Praha: Institut umění - Divadelní ústav v Praze.

RAABOVÁ, T. (2013). Metodika pro výpočet ekonomických dopadů kulturní organizace. Praha: Divadelní ústav.

SEAMAN, B. (1997). Arts Impact Studies: A Fashionable Excess. In R. Towse, Cultural Economics: the Arts, the Heritage and the Media Industries Vol. 2. Cheltenham: Edward Elgar.

STOKEY, E., & ZECKHAUSER, R. (1978). A Primer for Policy Analysis. WW Norton.

TOWSE, R. (2014). Advanced Introduction to Cultural Economics. Elgar Advanced Introductions.

QUINN, B. (2005). Arts Festivals and the City. Urban Studies.

TOŠOVSKÁ, E. (1997). Techniky mimotržního oceňování. In Moldan, B. aj. 1997. Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinum.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

